

хильниками реакції! Одна перемога над Верезовським у Житоїрі чого варті—або перемога над Слюзобним у Катеринославі! Коли день за днем простежити всі попередні стадії виборчого процесу, то не можна буде не признати, що майже на кожному кроці справжній настрої людности проявлявся виразніше й повніше, ніж це дозволяли „об'єктивні“, а особливо „суб'єктивні“ обставини.

Але й реальні наслідки завтрашніх виборів, як можна сподіватись, будуть не такі жесцькі для опозиції. Щоб пересвідчитись у цьому, досить поглянути на вищеподані статистичні відомости про партійний і політичний поділ завтрашніх виборців:

Губерній.	Поступов-ців.	Октябрист-ів.	Націонал. і правих.	Непартій-них.	Невідом.	Усіх вибор-цівки.
Володимирська	42	6	30	11	—	89
Волинська	49	—	62	42	5	158
Гродненська	21	1	36	27	2	107
Катеринослав	33	30	45	—	—	108
Курск	17	—	37	25	8	87
Могилівська	29	—	61	35	—	125
Нижегород.	7	2	91	—	—	100
Орловська	28	7	62	9	7	113
Подільська	15	—	31	47	7	100
Подставська	35	22	79	18	6	155
Псковська	18	1	50	—	1	70
Смоленська	35	26	26	3	5	95
Харківська	45	12	44	33	—	134
Херсонська	27	19	60	9	3	128
Усього	401	126	834	254	49	1664
В проц.	24	7	50	15	4	100

Загальний вигляд цих чисел досить сумнів, бо з загального числа завтрашніх 1664 виборців до націоналістів і правих належить 834 себ-то як-раз половина. Але інакше стоїть справа по окремих губерніях. Абсолютну більшість голосів праві й націоналісти мають тільки в 7 губерніях з 14, зате в інших 7 губерніях поступовці можуть порозумітися з непартійними, невідомими, або й октябристами й провести своїх кандидатів. Такі порозуміння можливі на Володимирщині, Волині, Катеринославщині, Могилівщині, Смоленщині, Харківщині і навіть на Херсонщині. Поміжальшому обрахунку, опозиція може вавтра провести до 50 своїх кандидатів.

Далеко трудніше наперед обчислити шанси опозиції на безпосередніх городських виборах у Москві, Києві і Рязі. Щоб до Москви й Рязі то ще можна сказувати з деякою певністю, що перемога там зостанеться на стороні опозиції. Великі сумніви виглядає тільки Київ, де штучно цілком вибірено виборчу ситуацію. Але як не оканчилися б завтрашні вибори по окремих місцевостях—загальний їх наслідок приаєє багато прикрих наслідків керманічам виборів і привітаним господарям сучасного становища.

„Сторонні“ люди.

Дуже рідко озивається про українську справу чужа преса, що виходить на Україні. Маємо тут мало не в кожному місті російські газети, але з-поміж них приятелів можемо на пальцях алічити,—решта ж або байдужі, або ворожі. Маємо одну польську газету, коли не агадувати про наші нещасливі зв'язки польської преси, але ця газета стоїть до українства на цілком ворожій позиції. Маємо чеську—і вона теж не журиється й не клопоче собі голови українською справою. Хоч би як ми дивились на силу та вагу українського національного відродження, але така тактика, тактика байдужости й замовчування, просто дивовижна в країні, де основне ядро людности складається таки з українського народу. Ну, нехай сла-блю цівкою пробивається український національний рух серед бескеття сучасних обставин, нехай не дає він нічого, що варте було б уваги чужих людей—але ж от вам мільйони народа, що говорять своєю мовою, живе своїми звичаями, то неже ж опі мільйони не варті уваги, неже вони

не цікавлять проводирів громадської думки, неже простої цівачости не викликають до себе? Виходить, що так. В місцевій пресі частіше мабуть згадується про які-небудь Чебоксари або Тетюші, ніж про тутешню Золотоошу або Бар. Місцева преса в більшому охоту говоритиме про університет Шанявського, ніж про незрозумілу людям школу в Борщівці, про новела Щегловитова, ніж про становище нашої людности, що нічого не тамить, як і за віщо її судять у місцевому суді. І так у вьому. Централістичні окуляри так застуть світ правдивого сонця місцевого людця, що вони навіть не догадуються, яку величезну практичну вагу мають українські поступовці, напр., націоналізації школи або суда просто сами по собі, зовсім не залежно від того, яке місце займають вони в українській програмі. Зовсім не треба бути ні українцем, ні прихильником українського руху, щоб признати до цих практичних поступовців. Кожне скаже, що коли вчитель і школа говорять іншими мовами, то це абсурд; кожне знає, що суддя і підсудний повинні до останнього слова одно одного розуміти, інакше це буде не суд, а глум з людини. Але це далека теорія, а близька практика любісенко собі такі абсурди підпірає, або в кришоту разі навіть питання про їх не адіамає. І зовсім не саме українство на цьому має величезну шкоду.

Таку ж саму шкоду мають од згаданой ненормальности і загальна культура, і загальний поступ, бо не можна прилучати людей до культурз, не можна виховувати їх на свідомих громадян, вехтуючи життя народне, ганьблячи його мозу, тряхуючи її за ознаку мужицтва, дикости й некультурности. І цього саме не бачать ті, хто повинен пильно додивлятися якраз до місцевого життя. Взьміть хоч яку газету, що виходить на Україні, промивайте місцеву хроніку—і ви не вгадаєте, що це в українській землі газета: так мало в ній єсть справді місцевого життя, так блідо одбаває вона місцеві інтереси. Це просто стерте й аби не краще, на якому не дошукатись виразного малюнку. І коли зрідка повіє на вас чимсь близьким і знайомим, то навіть у йому побачите більш холодної повинности, ніж щарого законлення.

Недавно в чеському „Чехославянині“, що виходить у Києві, якраз натрапили ми на такий голос („Z ukrajinského života, ч. 38). Належить він чеському публіцистові д. Б. Павлу, що пробував на Україні випадково, „гостем“, мовляла редакція, яка гаряче рекомендує його статтю своїм читачам, як починю до питання: „як маємо дивитись на український рух“. І мене власне не так сама стаття д. Павлу зацікавила, як оце питання серед наших сусідів. Давно вже це питання треба й варто було хоч поставити, бо відповіді на його, певна річ, не зміг одні ні автор статті, ні редакція чеського органу на Україні. Не дурно ж д. Павлу наводять слова одного чека, що вже довгенько перебуває в Києві, помічав український рух, але мусів скавати по щирости: „досі не знаю, як до його ставитись“.

Правда, сам д. Павлу це знає, бо ось що пише вже од себе: „Думаємо, що нема чого нам справді дратуватися од українського руху. В усьому тому рухові можемо бути тільки сторонніми людьми і ніяк не повинні встрівати до його“. Зараз-же д. Павлу додає й причину такого погляду. „Маємо,—каже він,—з поділом народів добрий досвід (відокремлення слов'яків од чехів) і досвід той не виглядає у нас симпатій до такого способу праці народів. Але ж з другого боку повинні ми до його з холодною думкою поставитися й мовити в святого псьма: „як що це діло боже, то воно зросте“. І справді, морозцем повіває од статті д. Павлу,—таким морозцем, що не дав йому об'єктивно по-

ставитись до „сторонньої“ справи, не дав забути, що чехи мають „своїх українців“ у словаках і свої центристичні окуляри застують їм бачити всю правду. Той „добрий досвід“ із словаками не пішов на добро д. Павлу, коли він схотів розглянути українську справу.

Я не буду до дрібниць чеплятись і поправляти фактичні помилки й огріхи чеського публіциста, а їх єсть у його чимало. Мене його стаття цікавить тільки завзначеною допіру думкою, що чехи повинні до українського руху бути „сторонніми людьми“ й ніяк до його не встрявати,—звичайно, чехи не—гості, а повсякчасні мешканці України. Чи корисна для їх така позиція „сторонніх людей“ і чи можлива навіть вона? Тут власне центр ваги того питання, що впливає д. Павлу в чеському органі на Україні.

Мені здається, що категорична відповідь його зовсім не розплутує справи. Звичайно, гості можуть так ставитись, як радить д. Павлу; звичайно, гості живуть тільки тим, що лишили у себе дома, та не всі-ж чехи живуть на Україні тільки як гості, та колоністи. Багато з їх тут проживають цілий в.к, тут народжуються й тут помирають, тисячами ниток зв'язані з краєм та його людністю. І мені здається „холодна думка“ д. Павлу та його порада нічим не встрявати в такий кардинальний пункт місцевого життя, як український рух, вривайми Пялатовим учинком одгонять. Можна, звичайно, вмити собі руки і з боку спокійненько поглядати на боротьбу в житті,—але що робити, коли життя само втягне в боротьбу? І воно так втягає. Адже-ж не далі, як торік, чехам на Волині довелося взятися під час виборів до земства тієї боротьби, і, безперечно, це не єдинай такий випадок. Живучи серед українського народу, маючи з ним повсякчасні зв'язки, зв'язуючися з ним усякими зв'язками, на такі випадки натраплятимеш дуже часто. Як-же тут бути „сторонньою людиною“?..

Звичайно, воно найспокійніше—поводитись колоністом: „моя, мовляв, хата з краю“, робить, що хочете, живіть, як знаєте, а я з боку подивлюся... Не буду говорити про моральну ціну такої позиції, скажу тільки, що може прийти час, коли вона самим колоністам обернеться на шкоду. Нестуючи життя, вони не подбають про якісь міцні зв'язки з ним—і воно їх або викине, або присилує кінцець-кінцем так ступати на инший шлях. Чи цього хоче д. Павлу, а коли не хоче, то чому не спинився над такою можливістю, що просто виявляє з його поради?

Сергій Єфремов.